

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัย เรื่อง "การศึกษาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนในด้าน

1. สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ
2. สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ
3. สภาพแวดล้อมด้านการบริหารและการจัดการ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูสังคมศึกษาที่สอนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 37 โรงเรียน โดยใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วน 1:3 จากจำนวนแต่ละกลุ่มโรงเรียน จำนวนครูสังคมศึกษา 355 คน โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แบ่งเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check-List) เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาใน 3 ด้าน ได้แก่

1. สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ
2. สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ
3. สภาพแวดล้อมด้านการบริหารและการจัดการ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด (Open End) ที่เป็นปัญหาและข้อ เสนอแนะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยตนเองโดยหาค่าร้อยละเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม หาค่ามัชฌิม เลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ใน 3 ด้าน ได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ สภาพแวดล้อมด้านการบริหารและการจัดการ นำเสนอข้อมูลที่วิเคราะห์แล้วในรูปตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

1. เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม สรุปได้ดังนี้

ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ เป็น เพศหญิง วุฒิต่าง การศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด รองลงมาสูงกว่าปริญญาตรี ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 10 ปีขึ้นไป

2. สภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา

ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษารับรู้ ว่า โดยส่วนรวมสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาอยู่ในระดับมากได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านวิชาการและสภาพแวดล้อมด้านการบริหารและการจัดการ ส่วนสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาอยู่ในระดับน้อยได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ เมื่อพิจารณาสภาพแวดล้อมแต่ละด้านในรายละเอียดตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษา สภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาสรุปได้ดังนี้

2.1 สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ

ตามการรับรู้ของครูสังคมนตรีที่รับรู้ว่าเป็น โดยส่วนรวมโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านกายภาพที่เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมนตรีในระดับน้อย แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดครูสังคมนตรีที่รับรู้ว่าเป็น โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านกายภาพที่เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมนตรีในระดับมากในประเด็นต่อไปนี้ คือ การมีพระพุทธรูปประจำโรงเรียนให้นักเรียนสักการะบูชา ภายในห้องเรียนมีแสงสว่างที่เหมาะสม มีห้องจริยธรรมที่สามารถปฏิบัติหรือสอนกิจกรรมทางศาสนาได้สะดวกและเหมาะสม ภายในห้องเรียนมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่น กระดานดำ ชอล์ก แปรงลมกระดาน ปลั๊กไฟ และเครื่องช่วยสอนที่เป็นไฟฟ้า บริเวณโรงเรียนและอาคารเรียนได้รับการตกแต่งให้เป็นระเบียบและสวยงาม ระบบการถ่ายเทอากาศในชั้นเรียนมีความเหมาะสม ห้องสมุดโรงเรียนมีบริการที่สะดวกสำหรับการศึกษาค้นคว้าของครูและนักเรียน มีสัญลักษณ์ของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ในห้องเรียนอย่างเหมาะสม ห้องสมุดโรงเรียนมีปริมาณหนังสือให้ค้นคว้าอย่างพอเพียง ห้องโสตทัศนูปกรณ์ที่กว้างขวางสะดวกสบาย มีห้องกิจกรรมสหกรณ์ที่ครูและนักเรียนได้ฝึกฝนทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ห้องเรียนมีความเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน และห้องโสตทัศนูปกรณ์มีอุปกรณ์ที่ทันสมัยและพร้อมที่จะใช้งานอยู่เสมอ

2.2 สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ

ตามการรับรู้ของครูสังคมนตรีที่รับรู้ว่าเป็น โดยส่วนรวมโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านวิชาการที่เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมนตรีในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดครูสังคมนตรีที่รับรู้ว่าเป็น โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านวิชาการที่เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมนตรีในระดับน้อยในประเด็นต่อไปนี้ คือ จัดแข่งขันสวดมนต์ทำนองสรภัญญะ การจัดกิจกรรมให้นักเรียนกล้าแสดงออก เช่น โต้้วาที ปาฐกถา ครูใช้รูปแบบการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางแบบสร้างสถานการณ์จำลอง แบบสืบสวนสอบสวน แบบวิธีการเชิงประวัติศาสตร์ เปิดโอกาสให้ครูเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ทางสังคมนตรี ครูใช้แบบการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางโดยการสาธิต จัดการเรียนการสอนเสริมพิเศษในวิชาสังคมนตรี เปิดโอกาสให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองโดยการจัดมุมความรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน จัดแข่งขันตอบปัญหาสังคมนตรีภายในโรงเรียน มอบหมายบริเวณให้นักเรียนร่วมกันปลูกและดูแลรักษาต้นไม้

2.3 สภาพแวดล้อมด้านการบริหารและการจัดการ

ตามการรับรู้ของครูสังคมนตรีที่รับรู้ไว้ว่า โดยส่วนรวมโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านการบริหารและการจัดการที่เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมนตรีศึกษาอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดครูสังคมนตรีที่รับรู้ไว้ว่า โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านการบริหารและการจัดการที่เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมนตรีศึกษาอยู่ในระดับน้อยในประเด็นต่อไปนี้ คือ โรงเรียนจัดให้ครูสังคมนตรีไป เยี่ยม เยียน เพื่อดูการเรียนการสอนในวิชาสังคมนตรีศึกษาของโรงเรียนอื่น ๆ ครูสังคมนตรีมีโอกาสแสดงความสามารถทางวิชาการในด้านต่าง ๆ เช่น เขียนบทความ การแต่งคำบรรยาย เป็นวิทยากร และการทำงานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอน การให้การยกย่องชมเชยหรือประกาศเกียรติคุณและเผยแพร่ผลงานของครูสังคมนตรี การพบปะสังสรรค์อย่าง เป็นกันเองระหว่างผู้บริหารและครูในโรงเรียน

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะของครูสังคมนตรีเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมนตรีศึกษา

3.1 สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ครูสังคมนตรีเห็นว่า สิ่งที่เป็นปัญหาสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ โรงเรียนอยู่ห่างไกลการคมนาคมลำบากไม่สะดวกในการจัดหาอุปกรณ์สื่อการสอน อาคารเรียนไม่เพียงพอแก่นักเรียน โรงเรียนคับแคบอยู่ในชุมชนแออัดทำให้มีปัญหามลภาวะของเสียง อากาศ น้ำเสีย และปัญหาการจราจรติดขัด โรงเรียนขาดห้องปฏิบัติการทางสังคมนตรีศึกษา ครูสังคมนตรีได้เสนอแนะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนด้านกายภาพว่า โรงเรียนควรจัดให้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจให้เพียงพอแก่นักเรียน และในการรับนักเรียนโรงเรียนควรคำนึงถึงสภาพอาคารเรียนที่โรงเรียนมีอยู่ให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน

3.2 สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ ครูสังคมนตรีเห็นว่า สิ่งที่เป็นปัญหาด้านวิชาการ ได้แก่ ผู้บริหารมุ่งเน้นกิจกรรมมากเกินไป เอกสารวิชาการมีไม่เพียงพอจำนวนนักเรียนในห้องเรียนมากเกินไปไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ อุปกรณ์การสอนไม่เพียงพอและอยู่ในสภาพชำรุดเสื่อมสภาพ การจัดนักเรียนคละระหว่างนักเรียนเก่งและอ่อนทำให้ลำบากในการจัดการเรียนการสอน ขาดการนิเทศหรือแนะนำจากกรมวิชาการหรือศึกษานิเทศก์ การเปิดเรียนรายวิชาโดยไม่คำนึงถึงพื้นฐานความรู้เบื้องต้น ครูขาดความ

กระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง และการใช้บุคลากรยังไม่ตรงกับความสามารถที่มีอยู่ ครู สังคมศึกษาได้เสนอแนะในเรื่องสภาพแวดล้อมด้านวิชาการว่า ควรพิจารณาจำนวนนักเรียนในห้องเรียนให้เหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้บริหารควรให้ความสนใจงานด้านวิชาการเพิ่มมากขึ้น โรงเรียนควรเป็นสมาชิกหน่วยงานหรือสถาบันวิชาการ เพื่อรับข่าวสาร และข้อมูลที่ทันสมัย ควรแยกห้องนักเรียนเก่งและอ่อน ชั่วโมงสอนของครูไม่ควรมากเกินไป ควรมีการประชุมความร่วมมือในกลุ่มโรงเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมมือในการจัดทำสื่อหรืออุปกรณ์การสอน

3.3 สภาพแวดล้อมด้านการบริหารและการจัดการครู ครูสังคมศึกษาเห็นว่า สิ่งที่เป็นปัญหาในเรื่องการบริหารและการจัดการได้แก่ ครูไม่มีโอกาสศึกษาดูงานด้านการเรียนการสอน ผู้บริหารไม่สนับสนุนการเข้ารับการอบรมของครู ครูไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นเท่าที่ควร ครูขาดขวัญและกำลังใจจึงทำให้ขาดความกระตือรือร้น ผู้บริหารและครูห่างเหิน ขาดการประสานงานที่ดีต่อกัน การบริหารงานแต่ละฝ่ายในโรงเรียนขาดการประสานงานที่ดีต่อกัน ครูได้รับมอบหมายงานรับผิดชอบมากเกินไป การเบิกจ่ายเงินงบประมาณยุ่งยาก ครูสังคมศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะในเรื่องสภาพแวดล้อมด้านการบริหารและการจัดการว่า โรงเรียนควรจัดให้ครูได้มีโอกาสศึกษาดูงานเรื่องการเรียนการสอน ควรสนับสนุนการเข้ารับการอบรมของครู ควรเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นมากขึ้น โรงเรียนควรมีกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ การบริหารงานของฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียนควรมีการประชุมงานให้มากขึ้น

อภิปรายผล

1. สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ

ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาพบว่า โดยส่วนรวมสภาพแวดล้อมของโรงเรียนด้านกายภาพตามสภาพที่เป็นจริง เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาอยู่ในระดับน้อย แสดงให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมด้านกายภาพซึ่งจะมีส่วนเสริมสร้าง พัฒนา เจตคติ ค่านิยม สติปัญญา พฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ยังมีสภาพที่ไม่เอื้ออำนวย บริเวณโรงเรียนที่คับแคบ สถานที่ทำงานและพักผ่อนนอกห้องเรียนไม่เพียงพอ ขาดแคลน

ห้องเรียนและความสะอาด เป็นระ เบบียบ เรียบร้อยภายในห้องเรียน อุปกรณ์ต่าง ๆ ในห้องเรียน ขาดการดูแลรักษาซ่อมแซม สภาพห้องเรียนมีเสียงรบกวน ตลอดจนห้องเรียนไม่สามารถปรับ เคลื่อนย้ายให้ เหมาะกับกิจกรรมการเรียนการสอนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญมี พันธุ์ไทย (2521 : 47) และ เอมอร์ เสาวลักษณ์ (2529 : 50) พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนมากมีปัญหาในเรื่องอาคารเรียน ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องประชุม เครื่องอำนวยความสะดวกมีไม่เพียงพอสำหรับผู้ใช้ การดูแลรักษาความสะอาดยังไม่ดีพอ ตลอดจน เนื้อที่บริเวณโรงเรียนคับแคบ นอกจากนี้จากผลการวิจัยของ ประสิทธิ์ ศิลานูตร (2522 : 105) พบว่า การออกแบบอาคารเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ยังสนองความต้องการในด้านประโยชน์ใช้สอยได้ไม่เต็มที่ ห้องเรียนมีขนาดคายน้อยไม่อาจจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้สะดวก อาจเป็น เพราะการก่อสร้างอาคารสถานที่ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จะมีนโยบายในเรื่องแบบแปลนในการก่อสร้างที่ตายตัว เป็นแบบเดียวกัน โรงเรียนไม่สามารถตัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ ซึ่งมีผลทำให้บรรยากาศด้านภายนอกของโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนตามแนวทางการศึกษาแผนใหม่ได้ เท่าที่ควร ทั้งที่สภาพแวดล้อมของโรงเรียนจะมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนดังผลการวิจัยของ อูรี ลัมพิสุทธิ (2526 : 64) ทศพล สังทิคนุ (2533 : 53) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมของโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และภาษาไทย พบว่า สภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งสอง วิชา ซึ่งในเรื่องนี้หน่วยงานต้นสังกัดคือกรมสามัญศึกษา ซึ่งมีบทบาทในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ก็เล็งเห็นความสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เพื่อให้เอื้อต่อการเรียน การสอนจึงได้มีคำประกาศของอธิบดีกรมสามัญศึกษา เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2531 เรื่องทิศทางในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา อันเป็นแนวนโยบายปฏิบัติ เพื่อให้บุคคลในสังกัด กรมสามัญศึกษาและหน่วยงาน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของกรมสามัญศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาจะต้องนำนโยบายด้านการจัด บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียนไปดำเนินการ เพราะเชื่อว่าบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีของโรงเรียน โดยเฉพาะครูที่พูดไม่ได้นั้นจะมีส่วนในการเสริมสร้าง ความคิด จิตใจ และ คุณธรรมต่าง ๆ อันพึงประสงค์ให้แก่ นักเรียนได้ แต่ในทางปฏิบัติโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานครอาจจะสนองนโยบายได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร เพราะลักษณะพื้นที่ที่ตั้งของโรงเรียนจะมีอาณาบริเวณที่จำกัด จึงทำให้ลักษณะด้านกายภาพของโรงเรียนไม่เอื้อ

อำนาจต่อการเรียนการสอนเท่าที่ควร

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดครูสังคัมภีการรับรู้ว่า สภาพแวดล้อมของโรงเรียนด้านกายภาพตามสภาพที่เป็นจริงของโรงเรียนต่อไปนี้เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคัมภีการอยู่ในระดับมากได้แก่ การมีพระพุทธรูปประจำโรงเรียน การมีห้องจริยธรรมที่สามารถปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาได้ นับเป็น เรื่องสำคัญที่โรงเรียนต้องมีสิ่งดังกล่าวเพราะเป็นแนวนโยบายที่ปรากฏในแผนพัฒนาจริยศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (2527 : 15-32) ที่กล่าวถึงแนวทางในการจัดส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนข้อที่ 4, 5 ที่ว่าควรจัดสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมที่เป็นมงคลและดีงามให้แก่นักเรียนตามวันสำคัญทางศาสนา เช่น พระพุทธรูป รูปในชาดก หรือสัญลักษณ์ในทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนการจัดให้มีห้องพระหรือห้องจริยศึกษาสำหรับนักเรียนในการกราบไหว้บูชาประกอบกิจกรรมทางศาสนา นอกจากนี้เรื่องของความสะดวกสบายในห้องเรียนทั้งแสงสว่าง อุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ การถ่ายเทอากาศ การมีห้องสมุดที่มีบริการที่สะดวกต่อการค้นคว้าและปริมาณหนังสือที่เพียงพอ การมีห้องโสตทัศนศึกษาที่เหมาะสม ความสะดวกสบาย ตลอดจนการมีห้องสหกรณ์เพื่อฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับกิจกรรมสหกรณ์โดยสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เหล่านี้เอื้อต่อการเรียนการสอนมากนั้นอาจเป็นเพราะสภาพแวดล้อมเหล่านี้ นับเป็นปัจจัยพื้นฐานของการส่งเสริมให้การจัดสภาพการเรียนการสอนทางวิชาการให้มีประสิทธิภาพ โรงเรียนจึงต้องให้ความสนใจทั้งนี้อาจเป็นสิ่งที่หนึ่งซึ่งแสดงถึงคุณภาพของโรงเรียน เป็นเบื้องต้นที่แสดงถึงความพร้อมทางวิชาการ ดังที่กรมสามัญศึกษา (2519 : 208) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนประเภทใด มาตรฐานหรือคุณภาพการศึกษามักจะได้รับการพิจารณาขั้นมูลฐานจากผลงานด้านวิชาการเป็นพิเศษ และสิ่งเหล่านี้ยังเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินมาตรฐานโรงเรียนของกรมสามัญศึกษา

2. สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ

ตามการรับรู้ของครูสังคัมภีการรับรู้ว่า โดยส่วนรวมสภาพแวดล้อมของโรงเรียนด้านวิชาการตามสภาพที่เป็นจริงเอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคัมภีการอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมด้านวิชาการของโรงเรียนได้รับการพัฒนาปรับปรุงในหลายด้านเพื่อสนองนโยบายการสร้างเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา โดยเน้นใน 4 จุด (กรมสามัญศึกษา 2529 : 34-35) คือ การจัดองค์การบริหาร การจัดสภาพแวดล้อมอาคารสถานที่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งการส่งเสริม

ประชาธิปไตยในโรงเรียนจะมีผลต่อบรรยากาศทางวิชาการเป็นอย่างยิ่ง เพราะโรงเรียนจะมีสภาพบรรยากาศที่เป็นกันเองระหว่างครูและนักเรียน ครูจะมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและมีอิสระทางวิชาการ รวมทั้งการสนับสนุนการติดตามข่าวสารเหตุการณ์ปัจจุบัน การจัดนิทรรศการทางวิชาการ การตั้งชุมนุมทางสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน ดังนั้นจะเห็นว่าสภาพบรรยากาศโดยทั่วไปของโรงเรียนส่งเสริมทางด้านวิชาการอยู่แล้ว เพราะงานวิชาการนับเป็นงานหลักของโรงเรียน ดังที่ พันธ์ หันนาคินทร์ (2522 : 5) กล่าวว่างานหลักในการบริหารงานโรงเรียนน่าจะเป็นงานเกี่ยวกับการเรียนการสอนหรือวิชาการ

แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดครูสังคมศึกษารับรู้ว่า สภาพแวดล้อมของโรงเรียนด้านวิชาการตามสภาพที่เป็นจริงของโรงเรียนต่อไปนี้เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาอยู่ในระดับน้อยได้แก่ กิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออก เช่น โต้วาที ปาฐกถา การแข่งขันตอบปัญหาทางสังคมศึกษาภายในโรงเรียน การให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ตลอดจนรูปแบบการสอนของครู ตามสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงของโรงเรียนโรงเรียนมีสภาพต่าง ๆ เหล่านี้น้อย ซึ่งอาจเป็นเพราะมีเวลาจำกัดและการขาดทักษะความรู้ของครู จึงทำให้ครูจัดกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ในระดับน้อย ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาไม่บรรลุเป้าหมาย เพราะนักเรียนไม่กล้าพูดหรือแสดงความคิดเห็น ดังผลการวิจัยของ วิชัย จันทรเทพา (2524 : 115) พบว่านักเรียนขาดทักษะในการแสดงความคิดเห็น ขาดความสามารถในด้านความคิดเชิงวิเคราะห์วิจารณ์ และจากผลการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของสำนักงานทดสอบทางการศึกษา (2530 : 104) พบว่า ผลสัมฤทธิ์การเรียนในด้านความคิดของนักเรียนทุกเขตการศึกษาในวิชาสังคมศึกษาอยู่ในเกณฑ์ที่ควรปรับปรุง ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษาครูไม่ค่อยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นพพร พานิชสุข (2521 : 1-2) พบว่า หลักสูตรและเวลาเรียนวิชาสังคมศึกษาไม่สมดุล เนื้อหาวิชามีมากเกินไป เมื่อมีข้อจำกัดในเรื่องเนื้อหาและเวลา ครูสังคมศึกษาจึงใช้วิธีสอนโดยการบรรยาย เป็นส่วนใหญ่เพื่อต้องการเร่งเนื้อหาและเวลา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พูนสิน จันทรวงศ์ (2523 : 87-92) สมบัติ ศรีประเสริฐ (2526 : 113-114) ที่ได้พบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้วิธีสอนโดยการบรรยายและสอนเน้นนักเรียนให้จดจำเนื้อหาเพื่อนำมาตอบคำถาม ซึ่งในเรื่องนี้ครูเองก็มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการใช้เทคนิค

การสอนหลาย ๆ แบบ แต่อาจเป็นไปด้วยข้อจำกัดดังกล่าวจึงทำให้ครูไม่สามารถใช้วิธีการสอนแบบอื่นได้เท่าที่ควร เพราะจากผลการวิจัยของ ทรงพรพรรณ วายโสภา (2532 : 96) พบว่า ครูสังคัมศึกษาเห็นด้วยมากกว่า บัณฑิตด้านครูสังคัมศึกษามีผลต่อการเรียนการสอนวิชาสังคัมศึกษา ครูควรใช้เทคนิคการสอนหลาย ๆ แบบ นำเทคนิคการสอนใหม่ ๆ มาทดลองสอน เพราะเทคนิคการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ จะช่วยพัฒนาการเรียนทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ หากนักเรียนได้รับการฝึกฝนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับบทเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าด้วยตนเอง ตลอดจนวิธีสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น สืบสวนสอบสวน วิธีการเชิงประวัติศาสตร์ สถานการณ์จำลอง เพราะวิธีสอนเหล่านี้จะส่งเสริมให้นักเรียนมีการพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี แต่ในสภาพที่เป็นจริงครูสังคัมศึกษากลับนำไปใช้ในการเรียนการสอนน้อย ในประเด็นนี้อาจพิจารณาได้ว่าอาจเป็นปัญหาที่เกิดจากทักษะความรู้ในการใช้เทคนิคการสอนของครูสังคัมศึกษา เพราะจากการวิจัยของ ปรางค์สุวรรณ อติคโค (2524 : 111-115) วิชัย จันทรเทพ (2524 : 116) และ ฤดี ภูมิภูถาวร (2527 : 88-90) พบว่าครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาต้องการได้รับความช่วยเหลือในการเสริมสมรรถภาพทางการสอนในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับมากได้แก่ การวางแผนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ทักษะการสอน โดยต้องการให้มีการจัดอบรมเกี่ยวกับวิธีการสอนสังคัมศึกษาแนวใหม่ ๆ เช่น การใช้สถานการณ์จำลอง วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน วิธีสอนแบบแก้ปัญหา ตลอดจนการสาธิตวิธีการสอน

3. สภาพแวดล้อมด้านการบริหารและการจัดการ

ตามการรับรู้ของครูสังคัมศึกษารับรู้ว่า โดยส่วนรวมสภาพแวดล้อมของโรงเรียนด้านการบริหารและการจัดการตามสภาพที่เป็นจริง เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคัมศึกษาอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าครูสังคัมศึกษาซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนของบุคลากรสายปฏิบัติการสอนในโรงเรียนเห็นว่า สภาพแวดล้อมของโรงเรียนด้านการบริหารและการจัดการ เหล่านี้มีอยู่ในโรงเรียนอยู่ในระดับมากได้แก่ การกำหนดลักษณะงานหน้าที่รับผิดชอบในหมวดที่ชัดเจน ส่งเสริมความคิดริเริ่ม การได้รับการยอมรับและความร่วมมือจากเพื่อนครู การประชุมประสานงานต่าง ๆ ร่วมกัน การมีส่วนกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการเรียนการสอนในโรงเรียน ตลอดจนได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณอย่างเพียงพอ ลักษณะบรรยากาศในการปฏิบัติงานหรือบรรยากาศองค์การที่มีผลเช่นนี้จึงมีลักษณะผสมผสานกันระหว่างบรรยากาศแบบ เปิดและบรรยากาศ

แบบอิสระ ที่ครูมีความพึงพอใจในการทำงาน มีความสัมพันธ์ที่ดีภายในกลุ่ม ก่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน ได้รับการสนับสนุนอำนวยความสะดวกจากผู้บริหาร ซึ่งบรรยากาศดังกล่าวอาจ เป็นแนวโน้มให้เห็นบรรยากาศที่พึงประสงค์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุเมธ เตียววิศเรส (Sumeth Dioisres, 1979 : 149) พบว่าบรรยากาศองค์การของโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เป็นบรรยากาศแบบเปิดที่เป็น เช่นนี้อาจ เป็น เพราะสภาพแวดล้อมของโรงเรียนในกรุงเทพมหานครตั้งอยู่ในจุดที่นับได้ว่ามีความเจริญพร้อมไปด้วยสิ่งต่าง ๆ เป็นศูนย์กลางการศึกษา การบริหารประเทศ การคมนาคม เศรษฐกิจ ฯลฯ การบริหารงานต่าง ๆ จึงมีลักษณะเปิดกว้างก่อให้เกิดบรรยากาศที่พึงประสงค์ในองค์การ

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดครูสังคมนักศึกษารับรู้ว่า สภาพแวดล้อมของโรงเรียนด้านการบริหารและการจัดการตามสภาพที่เป็นจริงของโรงเรียนต่อไปนี้เอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาอยู่ในระดับน้อยได้แก่ การพบปะสังสรรค์อย่างเป็นกันเองระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียน ซึ่งเรื่องนี้น่าจะได้พิจารณาถึงสภาพแวดล้อมประกอบในแง่ของสังคม เมืองที่ทุกสิ่งทุกอย่างจะถูกจำกัดด้วยเวลา โอกาสที่ผู้บริหารจะได้พบปะสังสรรค์กันอีกเวลาจึงน้อย ตามสภาวะแวดล้อมที่มีความเร่งรีบทำให้ครูสังคมนักศึกษาเห็นว่า ผู้บริหารไม่ค่อยให้ความสำคัญเป็นกันเอง ในเรื่องนี้ผู้บริหารจึงควรตระหนักและเร่งส่งเสริมในเรื่องขวัญและการเสริมกำลังใจแก่บุคลากรในโรงเรียน ส่วนในเรื่องที่ครูไม่มีโอกาสดูงานในเรื่องการเรียนการสอนนับเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของครูสังคมนักศึกษา ดังผลการวิจัยของ วิชัย จันทรเทพา (2524 : 137) วิจารณ์ จารุญโรจน์ (2525 : 114) และฤดี ภูมิภูถาวร (2526 : 88) พบว่า ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาครูไม่มีโอกาสได้ดูงานและการสาธิตการสอนที่ดี ครูจึงมีความต้องการในระดับมากที่สุดเกี่ยวกับการให้ครูไปดูงานและสังเกตการสอน สอดคล้องกับผลการวิจัยของวันชัย เมฆศิริ (2530 : 100) ที่ครูสังคมนักศึกษาเสนอแนะว่าวิธีจัด เสริมสร้างสมรรถภาพให้ครูนั้นควรมีการจัดไปทัศนศึกษาและดูงานการสอนของโรงเรียนอื่น เพราะปัญหาในเรื่องนี้จะเกี่ยวพันถึงการเรียนการสอนในแง่พฤติกรรมการสอนของครูสังคมนักศึกษา เพราะการให้ครูได้มีโอกาสดูงานการเรียนการสอนของโรงเรียนที่ได้รับการยกย่อง เป็นแบบอย่างจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ครูกระตือรือร้นในการพัฒนารูปแบบการสอนของตน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับครูสังคมศึกษา

1. ครูสังคมศึกษาควรศึกษาหาความรู้ทางวิชาชีพ เช่น เข้ารับการอบรม สัมมนา เพื่อนำความรู้เกี่ยวกับ เทคนิควิธีสอน กิจกรรมการเรียนการสอน และเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านวิชาการที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ครูสังคมศึกษาควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ ตลอดจน เจตคติแก่นักเรียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวิชาสังคมศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1. ผู้บริหารควรให้ความสนใจพัฒนาอาคารสถานที่ บริเวณโรงเรียนให้สะอาด เป็นระเบียบ มีความร่มรื่น และจัดหาที่นั่งพักผ่อนให้นักเรียนอย่างเพียงพอ
2. ผู้บริหารควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการซ่อมแซมอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในห้องเรียน
3. ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูสังคมศึกษาได้เข้ารับการอบรม ดูงาน ศึกษาต่อ เพื่อนำความรู้ไปปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ
4. ผู้บริหารควรพิจารณาปรับนักเรียนให้เหมาะสมกับจำนวนห้องเรียนที่มีอยู่ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ
5. ผู้บริหารควรมีมุขยสัมพันธ์และให้โอกาสแก่ครูในโรงเรียนพบปะสังสรรค์อย่างเป็นกันเองบ้างโอกาส
6. ผู้บริหารควรจัดพาครูไปเยี่ยมชมการเรียนการสอนของโรงเรียนอื่น เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของครูให้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

1. กรมสามัญศึกษา ควรได้พิจารณาจัดสรรงบประมาณในการสร้างและปรับปรุงอาคารสถานที่ของโรงเรียนให้เหมาะสมและเพียงพอ
2. กรมวิชาการควรจัดอบรมครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาให้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคนิควิธีสอนใหม่ ๆ การจัดการเรียนการสอน เพื่อครูจะได้นำมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. กรมสามัญศึกษาควรมีนโยบายสนับสนุนให้โรงเรียนนำครู เข้า เข้มชมการเรียน การสอนของโรงเรียนที่ได้รับการยกย่อง

4. กรมสามัญศึกษาควรจัดอบรมให้ครูในสังกัด เกี่ยวกับการทำผลงานทางวิชาการ อย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษา เปรียบ เทียบสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการ เรียนการสอน วิชาสังคมศึกษา โดยศึกษาตัวแปรต่าง ๆ เช่น ประเภทโรงเรียน ขนาดโรงเรียน และ ระดับต่าง ๆ ของโรงเรียน

2. ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของโรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมของโรงเรียน แตกต่างกัน